

NOTITIE

TER BESPREKING

Aan : leden van het college van afgevaardigden
 Cc :
 Van : algemene raad
 Datum : 6 juni 2018
Betreft : **BA2020: stand van zaken uitwerking**
 Dossiernummer : 101059
 Bijlage : Notitie d.d. 29 november 2017 van algemene raad aan college van afgevaardigden

---

Aanleiding voor bespreking in het college van afgevaardigden

- In het najaar van 2016 is de algemene raad gestart met het project BA2020 (Beroepsopleiding Advocaten 2020) met als centrale doel de verdere verhoging van de kwaliteit van de (startende) advocaat door middel van een toekomstbestendige beroepsopleiding, mede in het licht van de groeiende diversiteit in de balie, de verdergaande specialisatie en andere ontwikkelingen die invloed hebben op de beroepspraktijk.
- In de vergadering van het college van afgevaardigden op 13 december 2017 heeft de algemene raad de eerste uitwerkingsrichting voor de BA2020 gepresenteerd¹ waartoe de algemene raad heeft besloten op basis van o.a. de inbreng uit een openbare consultatie in de zomer van 2017.
- Eén van de uitgangspunten was (en is) het voortbouwen op de huidige beroepsopleiding teneinde kennis- en kapitaalvernietiging te voorkomen. Tevens is de belasting voor stagiaires (en kantoren) een voornaam aandachtspunt.
- Na november 2017 is de uitwerkingsrichting verder geconcretiseerd, o.a. met inbreng door leden van het college van afgevaardigden in een tweetal informele bijeenkomsten (op 30 januari en 29 maart 2018). Ook de verslagen van deze bijeenkomsten zijn beschikbaar op de NOvA website².
- Op dit moment wordt, binnen de kaders van de gekozen uitwerkingsrichting, gewerkt aan de invulling van de BA2020: het curriculum van de BA2020, de aansturing van de organisatie van de BA2020 (governance), de precieze toetsing, etc. Deze invulling gebeurt onder regie van de NOvA met een aantal experts, en is gevat binnen een ambitieus tijdpad, gericht op implementatie van de BA2020 per 1 maart 2020.
- Voor een aantal te nemen maatregelen binnen de BA2020 is een aanpassing van het regelgevend kader (de Verordening op de advocatuur) voorzien. Nadat een verdere uitwerking heeft plaatsgevonden, wordt in een volgende vergadering van het college van afgevaardigden ter eerste lezing een aanpassing van de Voda voorgelegd.

Verzoek aan het college van afgevaardigden

De hier voorliggende notitie beschrijft de verdere concretisering van de op 29 november 2017 door de algemene raad toegelichte uitwerkingsrichting voor de BA2020. Ter achtergrondinformatie is de notitie van de algemene raad zoals besproken op 29 november 2017 als bijlage opgenomen. Tevens gaat de notitie kort in op de werkzaamheden die daartoe plaatsvinden en de daarbij betrokken partijen. Tot slot wordt het tijdpad geschetst.

Het college van afgevaardigden wordt verzocht deze notitie te bespreken.

---

¹ Op de website van de NOvA: <https://www.advocatenorde.nl/dossier/ba2020>. Tevens als bijlage opgenomen.

² Zie voetnoot 1

Samenvatting geconcretiseerde uitwerkingsrichting

Deze paragraaf geeft puntsgewijs een toelichting op de uitwerking zoals die op het moment plaatsvindt, binnen het door de algemene raad vastgestelde kader.

Voor een aantal onderdelen geldt dat de nadere uitwerking waarschijnlijk nog aanvullende vragen oproept. Net zoals tot nu toe het geval is in het proces rondom BA2020, worden die vragen waar mogelijk transparant gemaakt en met inbreng van experts en andere betrokkenen (waaronder de huidige (geaccrediteerde) aanbieders) behandeld.

De algemene raad legt uiteindelijk, een aanpassing van de Voda aan uw college voor.

A) Wettelijke taak: de NOvA is verantwoordelijk voor uitvoering en kwaliteit van de BA

- De NOvA voert regie en zet het kader. Dit omvat onder meer het vaststellen van leerdoelen en curriculum, het borgen van een minimum-ingangsniveau, formulering van eindtermen, het inrichten van de organisatie van de BA, en de examinering.
- De NOvA streeft hierbij naar een breed draagvlak en voerde daartoe overleg met de balie (waaronder kantoren die een deel van de BA zelf willen verzorgen).
- De NOvA zorgt voor een volledige BA, zodat elke stagiaire altijd de opleiding kan volgen.
- De BA2020 bouwt voort op de basis van de huidige BA; zo min mogelijk kennis- en kapitaalvernietiging. De omslag van de opleiding naar meer toepassing zal wel een investering vergen.
- Het verminderen van (extra) belasting voor stagiaires en kantoren is een belangrijk uitgangspunt.

B) De BA2020 is toekomstbestendig en toepassingsgericht

- De BA kent 3 hoofdrichtingen (leerlijnen): (1) burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht, (2) bestuursrecht en bestuursprocesrecht en (3) strafrecht en strafprocesrecht (Voda).
- De BA is postacademisch en richt zich met name op ethiek, praktische vaardigheden en op de toepassing van (juridisch-inhoudelijke) kennis in de praktijk.
- Er vindt kruisbestuiving plaats binnen de stageperiode tussen leren toepassen in de kantoorpraktijk en in de BA, bijvoorbeeld door toepassing van concrete casuïstiek.

C) Indeling van de BA2020

- Blok 1: "Ethiek, proces- en andere basisvaardigheden": beroepsethiek, -attitude, en inleiding op proces- en andere basisvaardigheden³ (indien relevant aangepast aan de gekozen leerlijn).
- Blok 2: "Praktijk- en specialistische vaardigheden": toepassingsgerichte vakken en kantoor specifieke vaardigheden.
- Blok 3: "Juridisch-inhoudelijke specialisatie en vrije keuzevakken", met o.a. de major.
- In het kader van de maatwerk-gedachte kiest de stagiaire binnen de blokken 2 en 3 zelf voor ofwel een verdieping binnen zijn gekozen leerlijn, danwel een verbreding in de vorm van een keuzevak buiten zijn initiële leerlijn. De nu verplichte minor wordt daartoe een keuzevak.

³ Zoals gebleken uit (reacties op) de openbare consultatie, zouden de basisvaardigheden indicatief moeten bestaan uit (de beginselen van): procederen, adviseren, mediation/comparitie, onderhandelen, oplossingsgericht werken, confraternele vaardigheden, omgang met ketenpartners, analytische en digitale informatievaardigheden, ondernemerschap.

D) Een deel van de BA wordt uitsluitend door (of namens) de NOvA verzorgd

- Blok 1, betreft 'de advocatuurlijke basis' voor elke advocaat, ongeacht diens praktijk of kantoor, die nauw verbonden is met het unieke karakter van het advocaat-zijn en de rol van de advocaat binnen de rechtsstaat.
- Dit deel omvat tenminste een stevig deel ethiek, en de beginselen van procesvaardigheden en van enkele andere, breed erkende, basisvaardigheden voor elke advocaat.
- Dit deel van het onderwijs wordt per leerlijn, in (overigens) gemengde groepen verzorgd.
- Ethiek loopt door in blokken 2 en 3, én beoogt ook door te lopen in de fase na de BA, die van de permanente opleiding. Dat betekent dat geaccrediteerde aanbieders in de door hen verzorgde blokken 2 en 3 ook invulling geven aan ethiek (en de toepassing ervan).

E) NOvA borgt het ingangsniveau van de stagiaire in de BA

- Om de opleiding vooral op toepassing te kunnen richten is het nodig dat de stagiaire beschikt over voldoende juridisch-inhoudelijke basiskennis.
- De precieze invulling van de wijze waarop deze borging plaats gaat vinden, moet nog verder uitgewerkt worden. Vooralsnog wordt gedacht aan een regelmatig aangeboden juridisch-inhoudelijke toets per leerlijn, die gehaald moet zijn voor de stagiaire aan de major (immers de inhoudelijke basis) van de betreffende leerlijn mag beginnen. Met de toets wordt de voor de leerlijn benodigde basiskennis 'opgefrist'. De toets kan eventueel ook voor de start van de BA2020 al beschikbaar gemaakt worden, bijvoorbeeld meteen na beëdiging.
- Uitgangspunten daarbij zijn dat de borging niet vrijblijvend is (bij een onvoldoende resultaat mag de stagiaire niet verder met vakken waarvoor een inhoudelijk-juridische basis is vereist), maar ook dat de belasting van stagiaire en kantoor beperkt blijft, evenals de belasting voor de NOvA en de opleiders (denk aan beroep- en bezwaarprocedures).

F) De begeleiding van de stagiaire wordt versterkt

- De stagiaire en zijn patroon zijn primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling, opleiding en begeleiding van de stagiaire.
- De patroon heeft een essentiële rol in het opleiden en begeleiden van de stagiaire in diens ontwikkeling. De patroonscursus wordt (periodiek) verplicht voor de patroon voorafgaand aan de start van de stage van diens stagiaire. De bouwstenen van de cursus worden door de NOvA bepaald (o.a. over de inrichting van de BA2020 en een praktijkgerichte vaardigheidstraining voor patroons).
- De BA2020 doet recht aan het leren dat in de dagelijkse kantoorpraktijk plaatsvindt, met een voorname rol voor de patroon. De ontwikkeling van de stagiaire wordt, primair door de stagiaire en zijn patroon zelf, goed en op een gestructureerde wijze gevolgd, bijvoorbeeld met behulp van een portfolio⁴ van zijn resultaten. Samen met het stageverslag vormt dit de basis (het afsluitende 'examen') voor de beoordeling van zijn praktijkervaring.
- De BA biedt ruimte voor maatwerk aan de stagiaire. De stagiaire wordt op een gestructureerde manier begeleid, met name door zijn patroon, gedurende de gehele stageperiode van 3 jaar. Voor de manier van begeleiding wordt zoveel als mogelijk aangesloten bij de praktijk van kantoren, bijvoorbeeld door het hanteren van een persoonlijk ontwikkelplan (POP⁵).

⁴ Eerder in de openbare consultatie en ook nu in de uitwerking blijken de termen POP en portfolio geen eenduidige begrippen en voor meerledige uitleg en uitwerking vatbaar. Het algemene uitgangspunt echter dat de ontwikkeling van de stagiaire tijdens de stage gemonitord en beoordeeld moet kunnen worden, wordt breed erkend. In welke hoedanigheid een POP en een portfolio daarbij een rol spelen, wordt nader uitgewerkt.

⁵ idem

- De NOvA beoogt de rol van het mentoraat (het lid van de raad van de lokale orde dat toeziet op de begeleiding van de stagiaire en een vertrouwensrol voor de stagiaire vervult) te harmoniseren. Hetzelfde geldt voor het stage-begeleidingsplan, dat een actieve betrokkenheid van de patroon vraagt.

G) Geaccrediteerde opleiders mogen een deel van de BA zelf verzorgen

- Geaccrediteerde aanbieders/kantoren hebben ruimte en vrijheid om, binnen het gestelde (accreditatie-)kader van de NOvA, invulling te geven aan opleiden. Dit betreft het deel van de BA dat niet uitsluitend door/namens de NOvA wordt verzorgd, te weten de blokken 2 en 3. Het gaat derhalve zowel om toegepaste kennis als om vaardigheden, alsmede een deel van (de toepassing van) ethiek.
- Er geldt een accreditatieregime dat is gebaseerd op het toezichtstelsel van de NVAO⁶. Opleiders geven regelmatig inzicht in, en leggen verantwoording af over, het onderwijs.
- Opleiders kunnen alléén worden geaccrediteerd als zij een curriculum-dekkende en integrale opleiding per leerlijn verzorgen (behoudens het deel dat uitsluitend door/namens de NOvA wordt verzorgd).
- Geaccrediteerde opleiders hebben de ruimte om de invulling van de vakken af te stemmen op (hun) specifieke praktijken, mits tenminste aan de geformuleerde eindtermen wordt voldaan.
- Geaccrediteerde opleiders hebben de mogelijkheid om extra keuzevakken aan te bieden, mits de vakbeschrijving daarvan is goedgekeurd door de NOvA.
- Geaccrediteerde opleiders dragen namens de NOvA zorg voor het toetsen/afsluiten van de vakken die niet centraal worden geëxamineerd, geborgd door het accreditatieregime.
- Het zou de voorkeur hebben als opleiders de materialen en middelen (content/DLO) die zij in de opleiding gebruiken aan elkaar (en elkaars stagiaires) ter beschikking stellen.

H) De BA2020 kent verschillende vormen van toetsen

- De invulling van toetsing en beoordeling in de BA2020 volgt direct uit de opzet van het curriculum. Nu het curriculum meer toepassingsgericht van karakter wordt, wordt de manier van toetsen daarop aangepast.
- In plaats van formele toetsen zal een groot deel van de vakken kunnen worden afgesloten met bijvoorbeeld een eindopdracht, waarin de stagiaire kan laten zien dat deze de toepassing beheerst. Deze uitwerking vindt op het moment plaats, o.a. in gesprekken met de Examencommissie.
- De NOvA bewaakt mede via (het niveau van) de toetsing/beoordeling het niveau van de opleiding.

I) NOvA voert duidelijke regie op de BA2020 (governance)

- NOvA draagt zorg voor het overleg tussen de opleiders om een optimale en gedragen opleiding in stand te houden.
- De aanbieders hebben onder regie van de NOvA een duidelijke rol, ook ten opzichte van elkaar.
- NOvA organiseert het forum waarbinnen met alle betrokkenen actuele en toekomstige ontwikkelingen gesignaleerd worden én toegepast in de BA2020.
- De regierol van de NOvA betreft daarnaast o.a. het vaststellen van het curriculum, vaststelling van eindtermen, en de accreditatie.

⁶ De Nederlands-Vlaamse accreditatieorganisatie; <https://www.nvao.net/>

- Als onderdeel van de governance verandert mogelijk ook de rol van de Examencommissie en de Stichting beroepsopleiding advocaten (SBA). Dit wordt nader uitgewerkt, mede in overleg met genoemde organen.

Als uitvloeisel van de hier gepresenteerde opzet van de BA2020, is de verwachting dat de studiebelasting van de BA2020 (ten opzichte van de huidige beroepsopleiding) indicatief gereduceerd kan worden tot ongeveer 90 dagdelen⁷, uiteraard met behoud van een kwalitatief hoogwaardige opleiding. Daarmee is de belasting van stagiaire en kantoor circa 30% minder dan in de huidige beroepsopleiding (129 dagdelen).

Werkzaamheden die plaatsvinden en daarbij betrokkenen

Op dit moment wordt onder regie van de NOvA, binnen de door de algemene raad vastgestelde (en hiervoor samengevatte) uitgangspunten, door een externe deskundige partij (PBLQ) uitgewerkt het curriculum, de wijze waarop de ontwikkeling van de stagiaire kan worden gemonitord en beoordeeld, en het accreditatieregime.

De drie aanbieders in de huidige BA (Uitvoeringsorganisatie, LFS en De Brauwertij) zijn daarbij, als de meest voor de hand liggende praktijk-experts, vanuit een adviesrol nauw betrokken. Daarmee wordt tegelijkertijd ook het belang benadrukt dat de algemene raad hecht aan een breed draagvlak en het gezamenlijke streven naar een kwalitatief optimale beroepsopleiding.

De betrokkenheid van deze drie partijen wil overigens niet per definitie zeggen dat zij ook in de nieuwe constellatie van de BA2020 een rol krijgen; de NOvA is niet aanbestedingsplichtig en kan ook met een andere partij die het curriculum en de overige randvoorwaarden kan invullen, tot een overeenkomst komen. Wanneer meer duidelijkheid bestaat aan welke eisen een aanbieder zal moeten voldoen – met het uitgewerkte curriculum en het accreditatiekader als ‘pakket van eisen en wensen’ – neemt de algemene raad een besluit over de keuze voor meer/andere aanbieders. De algemene raad is zich er terdege van bewust dat zowel huidige aanbieders als mogelijke nieuwe aanbieders op een zorgvuldige wijze én vooral ook tijdig geïnformeerd moeten worden.

Daarnaast worden in separate trajecten binnen het bureau van de NOvA de versterking van het patronaat, de wijze van invulling van een minimale borging van het juridisch-inhoudelijke startniveau, en de governance van de BA2020 verder uitgewerkt. Ook daarbij zijn diverse inhoudelijke experts betrokken uit de volle breedte van de balie, zoals portefeuillehouders Opleiding uit de lokale raden van de orde, de Stichting Jonge Balie Nederland (SJBN), de Examencommissie, de SBA, patroons, etc.

Vervolgpad

Uitgaande van de start van de BA2020 per 1 maart 2020, heeft de algemene raad het volgende tijdpad voor ogen. Het tijdpad is onverkort ambitieus en er is weinig ruimte om eventuele vertraging op te vangen. Indien die vertraging toch mocht optreden, informeert de algemene raad het college van afgevaardigden daarover, inclusief mogelijke oplossingen.

⁷ Dit streefgetal omvat de dagdelen contactonderwijs, de daaraan te besteden voorbereidingstijd en de tijd voor de afsluiting van het vak (voorbereiding en maken van eindopdracht/toets o.i.d.). De genoemde studiebelasting is exclusief onderdelen die door de lokale ordes worden verzorgd en aanvullende opleidingsactiviteiten van kantoren zelf.

Periode	Acties
Heden – 31 december 2018	Verdere uitwerking van in deze notitie beschreven uitwerking, inclusief de aanpassing van de Voda (eerste lezing in CvA in najaar 2018, tweede lezing in voorjaar 2019).
1 januari 2019 – 1 maart 2019	Keuze voor, en accreditatie van aanbieder(s) van het onderwijs in de BA2020. Inregelen van het onderwijs en bijbehorende faciliteiten. Daarnaast inregelen van de governance en het accreditatieregime van de BA2020 per 1 maart 2020.
1 maart 2020	Start eerste cohort in de BA2020

De algemene raad continueert de gekozen transparante aanpak in het BA2020 proces, over de voortgang wordt gecommuniceerd via de website. Ook tijdens het nu lopende proces van uitwerking staat de algemene raad open voor opmerkingen en suggesties. Het mailadres BA2020@advocatenorde.nl blijft daarvoor beschikbaar.

NOTITIE

TER BESPREKING

Aan : leden van het college van afgevaardigden
 Cc : n.v.t.
 Van : algemene raad
 Datum : 29 november 2017
Betreft : **BA2020: bevindingen consultatie en uitwerkingsrichting**
 Dossiernummer : 101059
 Bijlagen : 1. Consultatiedocument BA2020
 2. Analyse consultatiereacties BA2020
 3. Indicatie aanpassingen in regelgeving

---

1 Aanleiding voor bespreking in het college van afgevaardigden

- In het najaar van 2016 is de algemene raad gestart met het project BA2020 (Beroepsopleiding Advocaten 2020) met als centrale vraag: Als we een ideale en toekomstbestendige beroepsopleiding¹ advocaten (BA) nieuw ontwerpen, wat zou dan het resultaat zijn? Met als afgeleide vraag: Hoe kan de kwaliteit van de startende advocaat verder verhoogd worden, mede in het licht van de groeiende diversiteit in de balie, de verdergaande specialisatie en andere ontwikkelingen die invloed hebben op de beroepspraktijk?
- Per 17 september jl. is een belangrijke mijlpaal in het project bereikt: de afronding van de openbare consultatie van de contouren van de BA2020. Op basis van de ruim 570 ingediende reacties heeft een zorgvuldige analyse plaatsgevonden, mede met inbreng van onderwijskundige expertise.
 Graag spreekt de algemene raad nogmaals haar dank uit aan iedereen voor zijn of haar waardevolle inbreng en betrokkenheid bij de BA2020.
- Mede aan de hand van de inbreng vanuit de consultatie en de weging van de naar voren gebrachte argumenten heeft de algemene raad een besluit genomen over de richting waarin de BA2020 nu verder uitgewerkt wordt.
- Met het formuleren van de uitwerkingsrichting start een volgende fase van het project BA2020, gericht op het einddoel: een aangepaste BA voor 2020. Voor de uitwerking van de voorgestelde richting verwacht de AR ook andere expertise en inzet te betrekken dan in de voorgaande fase.
- Aan het college van afgevaardigden zal na de nadere uitwerking gevraagd worden om zich een oordeel te vormen over een benodigde aanpassing van het regelgevend kader (Voda). Deze notitie geeft daarvan (in bijlage 3) een eerste globale indicatie, onder het voorbehoud dat de nadere uitwerking mogelijk nog meer en/of andere aanpassingen zal vereisen.

2 Verzoek aan het college van afgevaardigden

De hier voorliggende notitie beschrijft kort het tot nu toe gelopen proces en de bevindingen vanuit de consultatie. De nadruk in deze notitie ligt op de uitwerkingsrichting waartoe de algemene raad besloten heeft op basis van de inbreng uit de consultatie. In de notitie wordt ook stilgestaan bij de aanknopingspunten die de huidige BA biedt bij de nadere uitwerking.

Het college van afgevaardigden wordt verzocht kennis te nemen van deze notitie en van de mondelinge toelichting van de algemene raad ter vergadering.

---

¹ Gedurende het project is de context verbreed tot de gehele stageperiode, dus alle onderdelen van opleiding van de stagiaire, waarvan de beroepsopleiding en de opleiding binnen kantoren, maar ook lokale opleidingsactiviteiten, onderdeel uitmaken.

3 Leeswijzer en vindplaats achtergrondinformatie

Om deze notitie overzichtelijk en ter vergadering bespreekbaar te houden, wordt waar mogelijk verwezen naar meegezonden bijlagen en naar de projectpagina BA2020 op de NOvA website (<https://www.advocatenorde.nl/dossier/ba2020>). Na een korte procesbeschrijving, vat paragraaf 5 samen in welke richting de BA2020 zich ontwikkelt mede aan de hand van de inbreng van de balie en anderen. De notitie sluit af met de vervolgstappen en de wijze waarop anderen, waaronder het college van afgevaardigden, daarbij betrokken worden.

Binnen het project BA2020 is inmiddels een flink aantal stappen gezet om te komen tot een toekomstbestendige beroepsopleiding voor advocaten in 2020. Tijdens het proces is veel informatie verzameld. Gezien het belang van dit belangrijke dossier voor de (toekomst van de) Nederlandse advocatuur heeft de algemene raad als uitgangspunt gehanteerd zo transparant mogelijk te zijn en de hele balie in de gelegenheid te stellen betrokken te zijn en mee te denken met dit project. Via de NOvA website, nieuwsberichten, twitter etc. heeft de algemene raad gedurende het proces continu over de voortgang van het project gecommuniceerd. Zo zijn op de website o.a. de verslagen van de gehouden workshops, de namen van de deelnemers, de discussienotitie Contouren BA2020 en het consultatiedocument (met daarin de contouren van de BA2020) te vinden en alle reacties op de openbare consultatie van die contouren (voor zover de indiener ervan toestemming gaf voor publicatie).

Voor de korte termijn betekent deze aanpak dat de algemene raad snel na het verzenden van deze voorliggende notitie aan het college van afgevaardigden – waarmee de inhoud immers semi-openbaar is - ook de deelnemers aan de BA2020 workshops en degenen die een consultatiereactie instuurden, op de hoogte brengt van de hoofdlijnen van de voorgestelde uitwerkingsrichting.

4 Proces tot nu toe

Op basis van literatuuronderzoek en een vijftigtal interviews heeft de algemene raad in het voorjaar van 2017 een aantal uitgangspunten en concept-contouren geformuleerd voor een beroepsopleiding voor advocaten in 2020. Hiervoor is geput uit de inbreng van een groot en divers samengesteld gezelschap van o.a. advocaten, andere professionele (al dan niet juridische) beroepsgroepen, docenten, OM, rechterlijke macht en universiteiten. In april en mei 2017 zijn vervolgens vier workshops georganiseerd over de eerste contouren van de BA2020 met een breed deelnemersveld, waaronder leden van het college van afgevaardigden. Daarnaast heeft op 21 juni 2017 een vijfde workshop plaatsgevonden, specifiek voor leden van uw college.

Deze inbreng heeft geleid tot een consultatiedocument BA2020 (bijlage 1). Dit document bevat door de algemene raad vastgestelde uitgangspunten voor de BA2020 en de mede daarop gebaseerde contouren van de BA2020, gepresenteerd aan de hand van een aantal bouwstenen. De contouren zijn vervolgens in een openbare procedure bij de balie en relevante stakeholders geconsulteerd. Deze consultatie is op 17 september jl. gesloten.

Op de consultatie zijn maar liefst 572 reactie binnengekomen uit de volle breedte van de balie: vanuit alle rechtsgebieden, kleine en grote kantoren, met een goede geografische spreiding. De algemene raad is dankbaar voor de vele waardevolle reacties en suggesties waardoor de consultatie van grote toegevoegde waarde is gebleken, naast de inbreng vanuit de eerder georganiseerd interviews en workshops. De NOvA heeft alle reacties geanalyseerd met de focus op inhoudelijke argumenten: welke (nieuwe) relevante argumenten en meningen zijn in de

consultatie naar voren gebracht? Op grond van deze analyse heeft de algemene raad de contouren van de BA2020 op diverse punten bijgesteld.

5 Uitwerkingsrichting BA2020 na consultatie

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de uitwerkingsrichting van de BA2020 die tot stand gekomen is, gehoord en gewogen hebbende de brede inbreng zoals deze is gegeven (paragraaf 4). De onderliggende analyse van de consultatiereacties is ter informatie opgenomen als bijlage 2. Uitdrukkelijk is hier sprake van een uitwerkingsrichting: de algemene raad is zich ervan bewust dat voor die uitwerking nog een aantal vragen beantwoord moet worden, c.q. dat nieuwe vragen zich gaandeweg zullen aandienen.

Om de BA2020 te realiseren voorziet de algemene raad in een integraal pakket van elementen. Elementen die niet op zichzelf staan, maar hun kracht mede ontleen aan hun onderlinge samenhang.

Daar waar deze richting afwijkt van hetgeen de algemene raad eerder in de geconsulteerde contouren van de BA2020 heeft geschetst, wordt dat aangegeven. Ook wordt, waar relevant, aangegeven hoe de gekozen uitwerkingsrichting zich verhoudt tot de huidige BA.

Hoewel de BA2020 uitgaat van een 'greenfield' gedachte, is het onderliggende streven van de algemene raad om huidige en al gedane investeringen in tijd en geld, en capaciteit van advocaat-docenten en anderen in de huidige BA zoveel mogelijk te behouden bij de opzet van de BA2020. Voor veel van de ideeën uit de consultatie is in de huidige BA een goede basis aanwezig.

Samenvatting

De BA2020 heeft het karakter van een daadwerkelijke beroepsopleiding, dus met de nadruk op toepassing van juridische kennis in (veelal complexe) praktijksituaties, die aansluit op de activiteiten van de stagiaire in de kantoorpraktijk. Een BA2020 die een noodzakelijke en brede basis biedt aan stagiaires vanuit alle kantoren en praktijken, maar ook tegemoet komt aan de (toenemende) diversiteit binnen de balie en daarom meer maatwerk in opleiden aanbiedt. Een BA2020 die opleidt tot het zelfstandig kunnen voeren van een vaak gespecialiseerde praktijk. De BA2020 leidt advocaten op die met de juiste kennis, vaardigheden en ethisch besef hun cliënten bedienen, en met het lerend vermogen om zich voortdurend te blijven ontwikkelen. Op macroniveau leidt dit tot een hogere kwaliteit van de Nederlandse advocatuur en een betere borging van de bijzondere positie van de advocaat in de rechtsstaat.

Op hoofdlijnen beschouwd, vraagt de BA2020 naar verwachting om meer gerichte inzet van het patronaat² en de kantoren; daartegenover staat een kwalitatief hoogwaardige, praktijkgerichte én efficiënte beroepsopleiding die in tijdbeslag en (overige) belasting voor stagiaire en kantoor afneemt. Het precieze tijdbeslag hangt af van de nadere uitwerking.

Uitwerkingsrichting

Verbinding tussen de kantoorpraktijk van de stagiaire en de beroepsopleiding (en eventuele andere (lokale) opleidingsactiviteiten) in de stageperiode. Waardoor ook meer recht wordt gedaan

² Het patronaat is de verzamelterm voor de opleiders en begeleiders van de stagiaire binnen een kantoor. Dit om aan te geven dat deze taken in de praktijk niet altijd in één hand liggen. De algemene raad (h)erkent die praktijk, maar houdt wel vast aan het uitgangspunt dat één persoon ('de patroon') eindverantwoordelijk en aanspreekbaar is voor de begeleiding en opleiding van de stagiaire binnen kantoor.

aan de leerervaringen van de stagiaire in de kantoorpraktijk. Om de benodigde verbinding te intensiveren, worden de volgende maatregelen uitgewerkt:

- 1) Van de patroon en zijn kantoor wordt een **actieve inbreng vanuit de kantoorpraktijk** naar de BA2020, en vice versa, verwacht, gericht op de ontwikkeling van de stagiaire. Voor zowel het kantoor als voor de beroepsopleiding moet een duidelijke toegevoegde waarde blijken uit deze uitwisseling. Daartoe wordt o.a. de **afstemming tussen stagiaire, patroon en mentor** in de BA2020 geïntensiveerd. Daarbij gaat het niet per definitie om méér (eisen aan) afstemming, maar om het borgen van het niveau van de begeleiding van de stagiaire.
- 2) Het **patronaat** wordt intensiever aangesproken op hetgeen altijd al als rol en taak beoogd is – en door de meeste patrooms ook als zodanig wordt ingevuld -, namelijk de feitelijke en deskundige begeleiding en opleiding van de stagiaire. Wellicht is daarvoor eerst nodig om hetgeen van de patroon wordt verwacht helderder te maken. Samen met de beoogde toepassingsgerichte kruisbestuiving tussen kantoren en beroepsopleiding, wordt de **rol van het patronaat (nóg) belangrijker** voor de opleiding en vorming van de stagiaire.

Samen met de lokale raden van de orde³ gaat de algemene raad na of de huidige selectie en het toezien op het functioneren van de patroon past bij de meer intensieve rol van de patroon. Daarbij neemt de algemene raad het signaal uit de consultatie ter harte dat de belasting van de patroon op een aanvaardbaar niveau moet liggen; het moet aantrekkelijk blijven om stagiaires te begeleiden.

- 3) Het persoonlijk ontwikkelplan (**POP**) van de stagiaire, zoals dat in de huidige BA reeds wordt gebruikt, wordt meer leidend bij het integreren, volgen en besturen van alle opleidingsactiviteiten in de stage. De POP **omvat en integreert de opleiding in de BA2020 en het werken en leren in de kantoorpraktijk**. Dit vraagt uitwerking van de eisen die aan een POP worden gesteld en de gezamenlijke aandacht van stagiaire, patroon en mentor om de POP goed aangesloten te houden op wensen van stagiaire en kantoor (= **maatwerk**).

In combinatie met het POP wordt het verplichte gebruik van een **portfolio** geïntroduceerd in de BA2020. Met POP én portfolio wordt optimaal recht gedaan aan het belang van het leren in de kantoorpraktijk. Meer over het portfolio - waarvoor in de huidige BA al de basis aanwezig is - in punt 8.

Meer ruimte in de BA2020 voor de toepassing (in praktische casuïstiek) en de combinatie met vaardigheden, door voort te bouwen op de aanwezige universitaire kennis. Geen herhaling van de universitaire vooropleiding in de BA2020 ('re-teaching'), instroom van stagiaires op een voldoende hoog juridisch-inhoudelijk kennisniveau. Om dat te bereiken, worden de volgende zaken uitgewerkt:

---

³ Bij de lokale raad van de orde ligt de bevoegdheid om de patroon goed te keuren.

- 4) Na beëdiging en inschrijving op het tableau⁴ van de stagiaire wordt, **per leerlijn⁵, een juridisch-inhoudelijke ingangstoets** afgenomen die selecterend is. Het doel van deze toets is het opheffen van de ongelijke instroomniveaus van stagiaires (en, uiteindelijk, een kwaliteitsimpuls). Hierdoor wordt 're-teaching' van juridisch-inhoudelijke kennis in de BA2020 voorkomen en kan de focus echt op toepassing liggen. Voor de ingangstoets zijn de ingrediënten al binnen de huidige BA voorhanden⁶. Bij het niet halen van de ingangstoets kan de stagiaire niet aan (de betreffende leerlijn in) de BA2020 beginnen, dan wel de BA2020 voortzetten; wel wordt een (snelle) herkansing beoogd. De voorbereiding op deze ingangstoets is aan de stagiaires (en hun kantoren / patronaat).

De algemene raad heeft op basis van de reacties in de consultatie én een daartoe gevraagd juridisch advies geconcludeerd dat het oorspronkelijk geformuleerde middel, namelijk een selecterende toelatingstoets *voorafgaand* aan beëdiging en inschrijving op het tableau, op zwaarwegende bezwaren stuit. Bovendien kan de daartoe benodigde aanpassing van de Advocatenwet niet gerealiseerd worden binnen het tijdpad van de BA2020.

Bij de uitwerking van de ingangstoets zal onder andere aandacht gegeven worden aan de verhouding tussen een selecterende ingangstoets en de (arbeidsrechtelijke) relatie tussen stagiaire en kantoor.

- 5) De algemene raad onderzoekt, naast de ingangstoets per leerlijn (punt 4), de toegevoegde waarde van de **verplichte voorbereiding voor het volgen van onderwijs** door stagiaires. Dit instrument, waarvoor de in de huidige BA toegepaste 'diagnostische zelftoets' een goede basis biedt, borgt dat de stagiaire juridisch-inhoudelijk voldoende beslagen ten ijs komt voor deelname aan een vak, waarna in de BA2020 zelf de nadruk op de toepassing kan liggen.
- 6) Naast de juridisch-inhoudelijke ingangstoets heeft de algemene raad tevens in de consultatie de mogelijkheid voorgelegd om stagiaires door middel van een *assessment* vooraf te toetsen op zogenoemde niet-leerbare vaardigheden. Op basis van de reacties in de consultatie heeft de algemene raad besloten af te zien van verdere uitwerking van dat voornemen. Wél onderzoekt de algemene raad, zoals vaak gesuggereerd in de reacties, de mogelijkheid om de ontwikkeling van bepaalde basisvaardigheden voor de advocaat (**analytische vaardigheden, leervermogen en taalvaardigheid**) meer in de BA2020 te verankeren.
- 7) De BA2020 focust op een **toepassingsgerichte aanpak** in alle leerlijnen en vakken. In de huidige BA is daarvoor al een stevige basis aanwezig, ondersteund door een pakket van diverse middelen om te leren en te oefenen, en een focus van docenten op toepassing. Samen met de actieve inbreng (van praktijkgevallen) door patroons en kantoren, en de terugkoppeling vanuit de BA2020, ligt de focus op praktische toepassing mét meerwaarde

⁴ De precieze positionering van de ingangstoets moet nog bepaald worden; wel is duidelijk dat deze ná beëdiging en inschrijving op het tableau plaatsvindt, bijvoorbeeld vlak voor of in het begin van de BA2020. Anderzijds moet de ingangstoets ook niet te ver in de BA2020 plaatsvinden omdat, indien een herkansing nodig mocht zijn, de voortgang van de stagiaire onnodige vertraging zou oplopen.

⁵ Vastgehouden wordt aan de huidige in de BA gehanteerde drie leerlijnen: bestuursrecht, burgerlijk recht en strafrecht.

⁶ In de diagnostische zelftoetsen voor de major, respectievelijk voor individuele vakken.

voor kantoren. Voor toepassing is in de BA2020 ook meer tijd voorhanden omdat **geen 're-teaching'** van juridisch-inhoudelijke kennis meer plaatsvindt.

- 8) Als de nadruk meer op de toepassing ligt, is het nodig om ook **de wijze van beoordeling en toetsing aan te passen**. In plaats van enkel formele toetsen – die prima voldoen om feitelijke juridische kennis te beoordelen – vraagt een toepassingsgerichte aanpak om andere manieren om tussentijds de **ontwikkeling van de stagiaire te monitoren**. Daarom werkt de algemene raad het gebruik, de samenstelling en de beoordeling uit van het instrument **portfolio** tijdens de (hele) stage (zoals ook bij de rechtspraak wordt gebruikt). Overigens gaat het bij het portfolio niet alleen om 'beoordelen', maar wellicht nog meer om het waarderen van wat er in de praktijk aan opleiden gebeurt en om het op maat begeleiden van de stagiaire.

De stagiaire verzamelt in het portfolio een scala aan (tussen-)resultaten, zoals opgestelde processtukken, uitgewerkte casus, feedback van de patroon, de mentor en anderen, beoordelingen uit mood courts, etc. De samenstelling van het portfolio is afgestemd op de gewenste ontwikkeling van de individuele stagiaire en sluit aan op diens POP. Het portfolio geeft inzicht in de ontwikkeling van de stagiaire gedurende de stageperiode en wordt bij afronding van de stageperiode beoordeeld. Deze aanpak doet meer recht aan het karakter van een beroepsopleiding: gericht op toepassing, minder schools, meer sturing van en verantwoordelijkheid voor de stagiaire, én verkleint naar verwachting de vaak geconstateerde toetsgerichtheid van stagiaires.

De **diversiteit van de Nederlandse advocatuur en de toenemende specialisatie**⁷ is voor de opbouw van de BA2020 een net zo belangrijk uitgangspunt als de opvatting dat **de BA2020 iedere advocaat een duidelijke basisopleiding biedt**. Om hieraan tegemoet te komen, wordt de opbouw van de BA2020 als volgt uitgewerkt:

- 9) **Blok 1**: elke advocaat start in de BA2020 met een gemeenschappelijke en brede basis – per leerlijn - waarin het onderwijs is gericht op toepassing en koppeling aan de praktijk, en plaatsvindt in gemengde groepen. **Naast ethiek wordt ingegaan op proces- en andere basisvaardigheden**⁸ die naar de mening van de algemene raad, en ondersteund door de consultatiereacties, voor elke toekomstige advocaat de basis vormen. De opleiding in dit blok is volledig geïntegreerd met de toepassing van de inhoudelijk-juridische kennis die voor de betreffende leerlijn nodig is. Om het niveau van die kennis te borgen is dit blok voorafgegaan door de juridisch-inhoudelijke toegangstoets (zie punt 4). Daarnaast wordt aandacht besteed aan de raakvlakken tussen de leerlijnen. Dit basisblok opleiding (en beoordeling daarvan) wordt centraal namens (of door) de NOVA zelf verzorgd.

Het onderwerp (toepassen van) ethiek stopt overigens niet bij blok 1, maar wordt ook daarna gecontinueerd.

- 10) Na de brede basis in blok 1 vindt in **blok 2** een verdere verdiepingsslag plaats, waarin nadrukkelijk de verbanden met de eigen praktijk en specialisatie worden gezocht: dit blok richt zich op **praktijk- en specialistische vaardigheden** binnen de gekozen leerlijn. Het

⁷ Zowel in rechtsgebied, type cliënt, omvang kantoor, etc.

⁸ Zie voor een indicatieve uitwerking hiervan pagina 19 van het consultatiedocument.

onderwijs zal gezien het meer gerichte karakter plaatsvinden in meer homogene groepen stagiaires.

- 11) Tenslotte onderscheidt de algemene raad **blok 3** waarin, nog steeds op basis van de richting die het POP formuleert, ruimte is voor met name **verdere juridisch-inhoudelijke specialisatie en vrije keuzevakken**. De algemene raad ziet daarbij voor zich dat deze fase niet stopt bij het einde van de stageperiode, maar naadloos overgaat in de permanente opleiding (PO). Ook hier wordt, gezien de mate van specialisatie, uitgegaan van meer homogene groepen stagiaires.

De hier gebruikte verdeling in drie blokken suggereert een volgtijdelijkheid die maar voor een deel terecht is: blok 1 wordt beschouwd als de basis voor elke startende advocaat, en vindt als eerste plaats. Van blokken 2 en 3 is echter goed voorstelbaar dat zij parallel plaatsvinden en/of met elkaar versmelten: een verdieping van specialistische vaardigheden gaat immers logischerwijze vaak samen met een verdieping van juridisch-inhoudelijke kennis.

- 12) Op basis van deze indeling in blokken, die ook is geadresseerd in een aantal inhoudelijke argumenten in de consultatie, concludeert de algemene raad dat het onderwijs (en daarmee mogelijk ook de toetsing) in de blokken 2 en 3 met elkaar, maar vooral ook nauw met de praktijk in kantoren en in rechtsgebied(en) is verbonden. Vanuit dat perspectief bezien onderzoekt de algemene raad de mogelijkheid om **de blokken 2 en 3 (al dan niet gecombineerd) in handen te geven van daartoe geëquipeerde kantoren en anderen**, zoals commerciële opleiders, specialisatieverenigingen en universiteiten⁹.

Daarbij geldt de eis van een **geïntegreerd aanbod per leerlijn** - er dient geen onsamenvattend geheel van losse 'cursussen' te ontstaan -, én **per stagiaire** - het POP van de stagiaire blijft leidend en richtinggevend daarin. Deze aanbieders vallen onder een adequaat **accreditatie- of erkenningeregime** van de NOvA.

- 13) Ten aanzien van de in de BA2020 ingezette verdere specialisatie in de stage benadrukt de algemene raad het belang dat zij hecht aan de **kwaliteitsimpuls** die uitgaat van **specialisatie**: rechtzoekenden worden beter bediend door advocaten die veel ervaring en up-to-date kennis hebben op een of een beperkt aantal rechtsgebieden. Negatief geformuleerd betekent dit dat de algemene raad nader zal uitwerken, in combinatie met mogelijke andere kwaliteitsbevorderende maatregelen, hoe voorkomen wordt dat rechtzoekenden worden geholpen door advocaten die niet aantoonbaar op het betreffende rechtsgebied opgeleid zijn.
- 14) Los van de nog uit te werken precieze inhoud van de curriculum van de BA2020, gaat de algemene raad bij de verdere uitwerking ook in op de wens dat **de vakken en zo nodig het curriculum** van de BA2020 voortdurend en relatief **snel kunnen worden aangepast** aan nieuwe ontwikkelingen, wensen en behoeften. Die snelheid mag anderzijds niet ten koste gaan van de gewenste zorgvuldigheid én de geformuleerde behoefte om bij het opzetten van nieuwe vakken de nodige expertise te betrekken, vanuit én van buiten de

⁹ Bij de uitwerking geldt als belangrijk punt de vraag of er (voldoende) aanbieders zijn die dit op een rendabele manier, tegen een reële/commerciële prijs kunnen en willen aanbieden, zeker waar het rechtsgebieden betreft waarbinnen niet veel stagiaires zich verder willen ontwikkelen.

advocatuur. Naar de mening van de algemene raad draagt de hier voorgestelde structuur van de BA2020 bij aan de wendbaarheid van de opleiding.

6 Vervolgpad

Uitgaande van de start van de BA2020 per 1 maart 2020, heeft de algemene raad het volgende tijdpad, op dit moment nog op hoofdlijnen, voor ogen:

Periode	Acties
Heden – 31 december 2018	Uitwerking van in deze notitie benoemde richting, inclusief de aanpassing van de Voda (eerste lezing in CvA zomer 2018, tweede lezing in CvA najaar 2018).
1 januari 2019 – 1 maart 2020	Selectie en accreditatie van aanbieders van het onderwijs in de BA2020. Inregelen van het onderwijs en bijbehorende faciliteiten.
1 maart 2020	Start eerste cohort in de BA2020

Bij de uitwerking betreft de algemene raad alle benodigde expertise en inzet die noodzakelijk is. Voor zover nu al concreet inzichtelijk zijn dat in elk geval de portefeuillehouders Opleiding uit de lokale raden van de orde (inzake o.a. het patronaat) en de Stichting Jonge Balie Nederland (o.a. op het gebied van de toegangstoets en de begeleiding van stagiaires). Ook bij de huidige aanbieder van de BA en bij de geaccrediteerde aanbieders is veel relevante expertise en ervaring voorhanden.

Het college van afgevaardigden wordt door de algemene raad over de voortgang geïnformeerd. De aanpassing van de Verordening op de advocatuur (Voda) wordt aan het college van afgevaardigden ter instemming voorgelegd. Bijlage 3 geeft een eerste indicatie van mogelijke aanpassingen van de Voda. Uit de nadere uitwerking volgen waarschijnlijk meer en/of andere aanpassingen.

Tenslotte: de algemene raad staat ook tijdens het proces van uitwerking open voor suggesties en opvattingen over de BA2020. Het mailadres BA2020@advocatenorde.nl blijft daarvoor beschikbaar.